

**“ELEKTRİK PİYASASI KANUNU VE BAZI KANUNLARDA
DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TASARISI”
HAKKINDA DEĞERLENDİRME**

**ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI
41. DÖNEM YÖNETİM KURULU**

13.05.2008/ANKARA

SUNUŞ

AKP Hükümeti'nin, 2002 yılından bu yana "serbest piyasa" ısrarıyla sürdürdüğü neo-liberal politikalar, ülkeyi karanlık açmazıyla karşı karşıya bırakmıştır. TBMM'de görüşülmekte olan tasarı, aslında uygulanmaya çalışılan serbest piyasa modelinin çöküşünün itirafıdır. Bu itirafa karşın adı "serbest piyasa" olan, kamuya yatırım yaptırılmayan ama şirketlere kamunun kaynak aktardığı bir enerji piyasası büyütülmek istenmektedir.

Elektrik Piyasası Yasası'nda değişiklikler öngören tasarı, ne serbest piyasa mantığı içerisinde, ne de kamu eliyle yatırım yapma anlayışı kapsamında değerlendirilebilir. Geline nokta ne yazık ki açmazların yeni açmazlarla çözülmeye çalışılmasıdır. AKP Hükümeti, bir dönemin çok eleştirilen tüm uygulamalarını daha da genişleterek yeni bir nema dağıtım düzeni getirmeye çalışmaktadır. Son noktada kamunun yükü üstlenerek yatırım yapmasına izin verilmesi ise yalnızca bir görüntüdür.

Tasarıyla Kamu Engelleniyor

Öncelikle kamunun yatırım yapabilmesi açısından mevcut duruma bakmak gerekmektedir. EÜAŞ'ın yatırım yapabilmesi için mevcut yasal düzenlemede açık bir yasak bulunmamakta, hatta hükümetin itirafı ile sehven yaptığı bir yanlışlık sonucu "gerektiğinde yatırım yapmasına" yönelik sınırlandırma da kaldırılmış bulunmaktadır. Bu nedenle kamunun acil yatırım yapması için siyasi bir kararlılık gösterilmesi yeterlidir. Ancak Hükümet yeni tasarıyla 4628 sayılı Yasa'nın başlangıcında yer alan "gerektiğinde yatırım yapma" anlayışından daha dolambaçlı, daha uzun bir süreç öngörmekte, açıkçası "kamu yatırım yapmasın" anlayışını benimsemektedir. Üstelik bu "kamu yatırım yapmasın" anlayışı, kamu kaynaklarının firmalara aktarımı yoluyla, teşvikli ve kar garantili ihalelerle, bir dönemin çok eleştirilen modellerine geri dönüşü de içeren yapılanmaya kadar uzanmaktadır.

İhaleci Kuruluşlar Dönemi

Tasarıdaki arz güvenliği düzenlemesi ile TEİAŞ, Enerji Bakanlığı, EPDK üçgenine Bakanlar Kurulu eklenmektedir. Farklı kurumların düzenleyeceği ve farklı kurumların da onaylayacağı 5 ayrı rapor prosedürüyle elektrik açığının tespit edilmesi, bunun üzerine TEİAŞ'ın kapasite, Bakanlar Kurulu'nun merkezi yarışma denilen özel sektörün santral kurması için maliyetleri kamunun bir biçimde üstleneceği görülen ihaleler düzenlenmesi öngörülmektedir. TETAŞ'ın iç piyasadan alım yapmasına ilişkin geçici bir düzenleme ile 2012 yılına kadar süre tanınan ihale olanakları da bu kapsamda değerlendirilebilir. Tüm bunlara rağmen elektrik açığı giderilemezse kamu yatırım yapacaktır. Yani düzenlemeler,

kamunun nasıl yatırım yapmayacağını açıklamaktadır. Bu tanımlanan süreçlerin arz güvenliği sağlamaktan ne kadar uzak olduğu kolayca anlaşılmaktadır.

Tasarımın arz güvenliğiyle ilgili düzenlemelerinin bir yüzünü, enerji kurumlarının ihaleci konumuna taşınması oluşturmaktadır. TEİAŞ, rüzgar santrali ihalesinden, kapasite ihalelerine kadar uzanan ihaleci bir kuruluş olacaktır. TETAŞ iç piyasadan alım yapmaya yönelik ihaleler yapacaktır. Elektrik açığı sorunu nedeniyle Bakanlar Kurulu kararıyla merkezi yarışma adı altında ihaleler yapılabilecektir. Özelleştirme İdaresi, EÜAŞ ve TEDAŞ'ın kuruluşlarını satmaya çalışacaktır.

Elektrik Piyasası Değil Teşvik Yasası

Diğer yandan hükümetin acizliği öyle noktalara ulaşmıştır ki, tasarımın farklı maddeleriyle kamu kaynakları üzerinden şirketlere haklar tanınmakta, özel üreticilerin elektrik satmasına yönelik her türlü düzenlemeye başvurulmaktadır. Bu düzenlemelerden bazıları özetle şöyle sıralanabilir:

-Kükürt oranı sınırlamasına bakmaksızın elektrik üretimi için kullanılacak fueloil ve motorine özel tüketim vergisinden muafiyet getirilmektedir.

-Mera ve orman alanları özel şirketlerin talepleri doğrultusunda santral yapımı için yağmaya açılmaktadır.

-Kendi ihtiyaçlarını karşılamaları temel olan otoprodüktörlerin sisteme verecekleri en küçük miktar enerjiden bile medet umulmaktadır.

-Yenilenebilir enerji kaynakları kapsamında 200 kilovata kadar olan üretim tesislerine getirilen lisans alma ve şirket kurma muafiyetindeki kendi ihtiyaçlarını karşılama zorunluluğunu kaldırılmaktadır.

-Özel firmaların ülke dışından elektrik ithal ederek iç piyasada DUY denilen sistemde fahiş fiyatlarla satmalarının yolu dahi açılmaktadır.

-Özel şirketlerin yatırımları için iletim ve dağıtım hattı yapımı konusunda parçalı yapıyı daha da karmaşık hale getirecek biçimde kamu kaynakları üzerinden şirketlere hak tanınmaktadır.

-Özel üretim tesislerinin 2012 yılına kadar iletim sistemi kullanım bedellerinin yarısını ödememeleri sağlanmaktadır.

-Yine 2012 yılına kadar devreye girecek olan özel üretim santralleri ve otoprodüktörlere de damga ve harç vergisi muafiyetleri getirilmektedir.

-Dışarıdan elektrik ithalatında TETAŞ, hükümetlerarası anlaşmalarla sınırlandırılırken, ithalat hakkı özel şirketlere bırakılmaktadır. Dışarıdan ithalat yapılabilmesi için izole bölgeler oluşturulmasının önü açılmaktadır.

-Bir dönemin sorunlu uygulaması haline gelen Elektrik Enerjisi Fonu'ndan şirketlere kullandırılan kaynakların fatura yoluyla tahsilatındaki faiz ödemeleri silinmektedir.

Lisans Yasağı Neyi Çözecek?

Tasarının kamuoyunda çok gündeme gelen diğer bir düzenlemesi, hayata geçmeyen ve bu nedenle de ülke enerji arz güvenliğini tehlikeye sokan lisanslarla ilgilidir. Lisans alıp yatırım yapmayan şirketler yasa ile sözde cezalandırılmaktadır. Ancak tasarıdaki düzenleme yalnızca 3 yıllık bir lisans yasağı getirmektedir ki, bu ne yarım kalan yatırımlarla ilgili sorunları çözecektir, ne de ülkenin içine düşürüldüğü arz güvenliği sorunu nedeniyle oluşan ekonomik ve sosyal maliyetleri karşılayabilecektir. Özel sektör tarafından lisans alınıp, belli bir aşamaya gelen yatırımlar, zamanında devreye alınmadığı için lisans iptaline gidilmesi durumunda ne olacaktır? Özellikle bu lisansların bir kısmının hidrolik gibi ülke kaynaklarını değerlendirmek üzere verilmiş lisanslar olduğu dikkate alındığında, ülkemiz enerji arz güvenliği açısından 3 yıl gibi uzun bir zamanda bu kaynakların atıl bırakılması riski bulunmaktadır. Bu durumda yarım kalmış yatırımların bir an evvel tamamlanıp, özellikle elektrik açığı söz konusu olmuşsa bunu karşılamak için kullanılması yerine şirkete tercihin bırakılmış olması kamu yararı ile açıklanamaz. Bu durumda ülkenin içine düştüğü açmaz nedeniyle şimdiden bu şirketlere yönelik bir af çıkacağını, kişiye özel düzenlemeler yapılacağını öngörmek kehanet olmayacaktır.

Kamunun kaynağı olmadığı söylemleri inandırıcılıktan uzaktır. Batık bankalara milyar dolarların aktarıldığı, siyasal ilişkiler içerisinde kamu bankalarından teminatsız kredilerin dağıtıldığı, özel şirketlere yatırım yapmaları için kamu kaynaklarının kullandırıldığı dikkate alındığında kamunun kaynaklarının daha verimli kullanılarak enerji alanında merkezi, kamu tekelinde hızlı yatırımlar yapılabileceği görülmektedir. Bu çerçevede 4628 sayılı Yasa'nın feshedilmesi, üretim ve dağıtım özelleştirmelerinden vazgeçilmesi, karaborsaya dönüşen elektrik borsasının kapatılması, kamu yararına çözümler öngören yasal düzenlemeler yapılarak, ülkenin karanlık açmazından kurtulmasının önü açılmalıdır.

ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI

41. DÖNEM YÖNETİM KURULU

TASARININ MADDELER HALİNDE İNCELENMESİ

MADDE 1

Bu madde ile 4628 sayılı Yasa'nın tanımlamalarında değişikliğe gidilmektedir.

-4628'deki 1. madde, 3. fıkra, 18 numaralı bentteki değişiklik

Tedarikçi tanımında elektrik enerjisi "sağlamakla yükümlü olan" ifadesi yerine "sağlayan" kelimesi tercih edilerek, şirketlerin elektrik sağlama zorunluluğundan sözel olarak bile geri adım atılmaktadır.

-4628'deki 1. madde, 3. fıkra, 32 numaralı bentteki değişiklik

Yapılan değişiklikle yargı kararı yok sayılarak, "yalnızca bir santral için oluşturulması gereken ve santralin ayrılmaz parçası sayılan enerji nakil hatlarının" sorumluluğu da dağıtım şirketlerinin üzerine yıkılıyor. Bunun için dağıtım tesisinin tanımında "dağıtım gerilim seviyesinden bağlı üretim tesislerine ait şalt sahalarının bittiği noktadan itibaren" ifadesi ekleniyor. EPDK'nın 2007 yılında bu hatların yükümlülüğünü dağıtım şirketlerinin üzerine yikan kararına karşı TEDAŞ'ın açtığı dava sonucu yargı söz konusu enerji nakil hatlarının santralin parçası olarak fizibilitede en baştan öngörülmesi gereken yapılar olduğuna hükmederek, kararın yürütmesini durdurmuştu. Hükümet bu düzenleme ile çokça karşılaşıldığı gibi yine yargı kararına müdahale etmektedir.

-4628'deki 1. madde, 3. fıkra 37 ve 38 numaralı bentteki değişiklik

Yan Hizmetler Anlaşmalarının yönetmelikle düzenlenmesi öngörülmektedir. Bu anlaşmalar iletim yanında dağıtım sistemine bağlananları da kapsıyor. Bazı yan hizmetler yalnızca belirli teknik kriterleri karşılayan katılımcılar tarafından sağlanabildiği için "tüm tüzel kişilerce sağlanacak olan hizmetler" ifadesinden vazgeçiliyor.

-4628'deki 1. madde, 3. fıkra, 39 numaralı bentteki değişiklik

Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş'nin (TETAŞ) elektrik alımına ilişkin olarak kurul onayı kaldırılıyor. Böylece TETAŞ'ın anlaşmalarında Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu (EPDK) onayı zorunluluğu ortadan kalkıyor.

-4628'deki 1. madde, 3. fıkra, 42 numaralı bentteki değişiklik

İletim Kontrol Anlaşması yerine "Kontrol Anlaşması" başlığı altında düzenleme yapılarak, özel direk iletim hattı yanında özel direk dağıtım hatları ile de kontrol anlaşması yapılması gündeme getiriliyor. Ancak taraflardan bir tanesi kamu olmasına ve idare hukuku çerçevesinde değerlendirilmesi gereken bir konu olmasına rağmen özel hukuk hükümlerine tabi anlaşmalar yapılması öngörülüyor.

-4628'deki 1. madde, 3. fıkraya, 53 numaralı bent ekleme

Uluslararası enterkonneksiyon şartına ilişkin yeni getirilen düzenleme yasaya eklenerek, uluslararası enerji alım ve satım işleri için teknik düzenleme sağlanıyor. Bu durum, Türkiye'nin enerjideki açığını dışarıdan karşılayabilmesi, dışarıda santral kurup bir süre elektriği buradan satın alması yanında elektrik için de geçiş güzergahı yapılmasının temellerini atmış oluyor.

MADDE 2

4628 sayılı Yasa'nın 2. maddesinde bazı değişiklik ve eklemeler yapılıyor.

-4628'deki 2. madde, 3. fıkra sonuna yapılan ekleme (Lisans iptali ve 3 yıl ceza)

Zamanında yatırımı gerçekleştirilmeyenlerin lisanslarının iptali düzenlenirken, 3 yıl süreyle de ortaklık payı yüzde 10 ve daha fazla olanlar için lisans yasağı getiriliyor. Ancak yatırımın zamanında gerçekleşmemesi nedeniyle ortaya çıkan kamu zararının tazminine yönelik bir düzenleme söz konusu değil. Planlanan bu yatırımlar nedeniyle iletim ve dağıtım sistemine kamu tarafından ek yatırımlar yapılmış olacaktır. Bunların da ciddi bir maliyet oluşturduğu gerçeğinin yanında daha önemlisi ülkenin elektriksiz kalma riski bulunuyor ki bunun bedeli çok daha ağır olabilir. Bu bedel gerçekleşmeyen yatırımların büyüklüğüne, ülkenin ekonomik durumuna göre değişiklik gösterecektir. Yani ülke enerji arz güvenliğinin tehlikeye düşmesi nedeniyle herhangi bir cezai yaptırım yoktur.

Ayrıca zamanında tamamlanmayan yatırımların belli bir aşamaya gelmiş oldukları dikkate alındığında bu yatırımların ne olacağı sorusu ortaya çıkıyor. Özel sektör ayrımı yapılmaksızın bakıldığında bunların da ülkenin varlığı olduğu dikkate alındığında, bu yatırımların atıl bekletilmesinin kamu yararına olmadığı açıktır. Kaldı ki bazı tesislerin hidrolik gibi var olan doğal kaynakları değerlendirmek üzere lisans aldıkları gerçeği karşısında kenarda bekletilmeleri de mümkün değildir. Bu durumda ise tercih hakkı şirkete bırakılmıştır. Yani yarım kalmış yatırımın bir an evvel tamamlanıp, özellikle elektrik açığı söz konusu olmuşsa bunu karşılamak için kullanılması yerine şirkete tercihin bırakılmış olması kabul edilemez. Bu durumda şirket ya yarım kalmış yatırımını başkası ya da başkalarına satmayı tercih edecektir ya da var olan yatırımını tamamlayarak 3 yıllık süre geçtikten sonra kendisi yeniden lisans almayı deneyecektir. Ancak yatırımın devreye alınması için 3 yıllık bir zaman kaybı söz konusu olacaktır. Bu da ülkenin arz güvenliğini tehlikeye düşüren şirketlerin değil, ülkenin cezalandırılması anlamını taşıyacaktır. Bu duruma gelmesi halinde olası senaryolar muhtelifdir. Ya hükümetler elektrik arzını sağlayabilmek için bu söz konusu cezai düzenlemeyi rafa kaldıracak, kişilere özel düzenlemeler yapacak ya da çeşitli süreler tanıyarak af yoluna gideceklerdir. Diğer bir senaryo ise bankalar örneğiyle açıklanabilir.

Hükümetler bu yatırımlara el koymak zorunda kalacaklardır. Ya da TMSF'nin yaptığı gibi satmak üzere bu yatırımları devralacaklardır. EPDK'nın ya da yeni kurulacak bir fonun önce işletmeci haline gelip, sonra yeni bir tasfiye kurulu olacağı düşünülebilir.

Tüm bunlar düşünüldüğünde, hükümetin madde gerekçesinde belirttiği “alınan lisansların gerçekleştirilmemesinde gözlemlenen aksaklıkların giderilmesi” amacına ulaşması, aksaklık olduğuna ilişkin tespit doğru olmakla birlikte oldukça kuşkuludur.

-4628'deki 2. madde, 4. fıkranın a bendinde değişiklik

Burada EÜAŞ ile ilgili yeniden düzenlemelere gidilmektedir. Ancak III. AKP Hükümeti, II. AKP Hükümeti döneminde yaptığı değişiklikten bile habersizdir. 4628 sayılı Yasa'nın 2006 yılında yapılan değişiklikten sonra 2. maddesinin a bendindeki alt bentler kaldırılmış olmasına rağmen, madde gerekçelerinde bu bentler üzerinde değişiklik yapıldığı belirtilmektedir. Oysa ortada bu hükümler yoktur. Bu durum devlet yönetimi ve hukuk devleti açısından ciddi bir zafiyete işaret etmektedir. Üstelik söz konusu değişikliği yapanın da aynı bakan olduğu dikkate alındığında durum daha da vahimdir. Bu durum basit bir mevzuat hatası olarak değerlendirilemez. Yasanın 2001 yılında çıkarılan halinde mevcut olan ancak 2006 yılında yapılan değişiklikle ortadan kaldırılan bu hükümler yeniden tesis edilirken, bazı eklemeler de yapılmaktadır. II. AKP Hükümeti döneminde kaldırdığı hükümleri III. AKP Hükümeti döneminde yeniden getirilmesi, yasaların yap-boz tahtasına dönüştürüldüğünü; çok yasa çıkarmanın değil, geleceği öngören sağlıklı yasaların çıkarılmasının önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Üstelik tasarrufların AB Komisyonu'nda yapılan görüşmelerinde kaldırılan bentlerin sehven kaldırıldığı ve yasada boşluk olduğu itiraf edilmiştir.

Bu düzenlemede, üretim faaliyeti gösterecek tüzel kişiler kapsamına EÜAŞ bağlı ortaklıkları eklenmektedir. Bu eklemenin yanında EÜAŞ'a yeni santral ve mülkiyet devirlerinin de önü açılmaktadır. Buna göre DSİ'deki santralleri EÜAŞ devralacaktır. İşletme hakkı devredilen santrallerde yeni yapılan ek tesislerin mülkiyetini de koruyacak olan EÜAŞ, Ek madde 3 kapsamında verilecek görevleri yerine getirecektir. Aslında DSİ'deki santralleri EÜAŞ'ın devralması ve arz güvenliğine yönelik olarak yatırım yapmasına ilişkin düzenleme 2001 yılında çıkarılan 4628 sayılı Yasa'da öz itibarıyla mevcuttu. 4628'in ilk halindeki düzenleme aşağıdaki gibiydi:

“Elektrik Üretim Anonim Şirketi; özel sektör üretim yatırımlarını dikkate almak suretiyle Kurul onaylı **üretim kapasite projeksiyonu uyarınca, gerektiğinde** yeni üretim tesisleri kurabilir, kiralayabilir ve işletebilir.

Elektrik Üretim Anonim Şirketi, DSİ bünyesindeki üretim tesislerini bu Kanun hükümlerine göre devralır, TEAŞ'dan devralınan ve özel hukuk hükümlerine tabi tüzel

kişilere devri yapılmamış üretim tesislerini kendisi ve/veya bağlı ortaklıkları vasıtasıyla işletir ya da gerektiğinde sistemden çıkarır.

Elektrik Üretim Anonim Şirketi, işletme hakkı devri yoluyla özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişilere devri yapılmış veya yapılacak tesis ve işletmelerin ve bunlara yapılacak ilave ve idame yatırımlarının mülkiyetini muhafaza eder.”

4628’in amaç maddesindeki “özel hukuk hükümlerine göre faaliyet gösterebilecek” bir piyasa yapısı öngörüsü dikkate alındığında kamunun genel anlamda yeni tesis kurmasına yönelik zımnen bir yasak var görünüyor. EPDK’nın da bu doğrultuda hareket ettiği ve kamunun yatırım yapması önündeki engellerden birini oluşturduğu her kesim tarafından kabul edilen bir gerçek. Ancak yasanın bu genel anlayış dışında kamuya yatırım yapmasını yasaklayan bir maddesinden söz edebilmek mümkün değil. Özellikle, II. AKP Hükümeti’nin 2006 yılında yasada yaptığı değişiklikle EÜAŞ’ın yatırım yapmasına yönelik olarak “Kurul onaylı üretim kapasite projeksiyonu uyarınca gerektiğinde yeni üretim tesisi kurması, kiralaması ve işletmesine” ilişkin yapılan sınırlandırma da ortadan kalkmış oldu. Bu nedenle arz güvenliğini gerçekten dikkate alan bir iktidarın hem 4628 sayılı Yasa’nın ilk çıkarıldığı haliyle kapasite projeksiyonlarına göre ülke arz güvenliğinin tehlikeye girdiği gerçeği karşısında yatırım kararı alması mümkün olduğu gibi, 2006 yılında yapılan değişiklikten sonra da istenirse yatırım yapabileceği gerçeğiyle karşılaşıyoruz. Oysaki arz güvenliğine ilişkin ilk ciddi sıkıntı da 2006 yılında yaşanmıştı. Kesin olan şudur ki, mevcut iktidar ülkenin karanlıkta kalacağını görmesine rağmen yatırım yapma kararlılığını gösterememiş, bir takım çevrelere teslim olmuştur. Örneğin IMF personel raporlarına göre elektriğe zam yapmamanın karşılığında enerji kuruluşları da dahil olmak üzere KİT’lere yatırım yapmama sözü verilmiştir.

Şimdi gelinen noktada “bir göz boyama” yoluna gidilmektedir. Çünkü II. AKP Hükümeti döneminde kaldırılan yukarıda bahsettiğimiz hükümler, III. AKP Hükümeti döneminde daha ayrıntılandırılmış olarak yasaya eklenmektedir. Kamunun yatırım yapması açısından bakıldığında ise 2001 yılındaki yasa hükmünden daha da dolambaçlı, daha uzun, kamu yatırım yapmanın anlayışıyla düzenlemeler getirildiği görülmektedir. Kamunun yatırım yapabilmesi için, çok sayıda rapor hazırlanması, bu raporlarda ülkenin elektriksiz kaldığı tespiti, bu tespitlerin ardından çeşitli kurumlar aracılığıyla gerçekleştirilecek kamu kaynaklarını da şirketlerin kullanımına açık şekilde seferber edecek ihaleler yapılması, tüm bunlara rağmen hala açık oluşması gerekmektedir. Bu durum, tasarinın 8. maddesi ile 4628 sayılı Yasa’ya “Arz güvenliği” başlıklı Ek Madde 3 eklemesinde ortaya konulmaktadır. Ayrıntılı değerlendirme aşağıda Madde 8 başlığı altında yapılacaktır.

EÜAŞ ile ilgili bu düzenlemenin yanında 2006 yılında yapılan değişiklikle kaldırılmış olan alt bentler üzerinden düzenlemeler yapılmaya devam edilmektedir. Özel sektör üretim şirketlerine ilişkin tanımlama ve bu şirketlerin Türkiye toplam elektrik üretiminin yüzde 20'sinden fazlasına sahip olamayacaklarına ilişkin yasanın 2001 yılında çıkarılan ilk halinde var olan, ancak 2006 yılında atılan düzenleme yeniden geri getirilmektedir. Otoprodüktör santrallarının elektrik üretimindeki payı yüzde 10'nun dahi altında olmasına rağmen 1 Temmuz 2006 tarihinde yaşanan elektrik kesintisinde bu santralların ortak olarak sisteme elektrik vermemesi durumunda ülkenin batısında 6 saat süren kesintiler yaşanmıştır. Tekelleşmeye karşı yalnızca yüzde 20'lik bir sınırlandırmanın yeterli olmadığı açıktır. Kaldı ki bu şirketlerin ortak hareket etme durumlarının da dikkate alınması gerekir.

2006 yılında yapılan değişiklikle otoprodüktör santrallarının elektrik satış miktarına ilişkin sınırlandırmayı düzenleyen hüküm kaldırılmıştı. Yeni tasarıyla bu hüküm yeniden getirilirken, mevcut elektrik açığı nedeniyle EPDK kararıyla piyasaya satış olanakları genişletilen otoprodüktörlerin lehine farklı hükümler de eklenmiştir. Daha önce kurul kararıyla yıllık ortalama elektrik üretimlerinin yüzde 20'sine kadar çıkarılabilen piyasaya elektrik satış olanağı, bu kez doğrudan yasayla yüzde 20 olarak belirlenirken, EPDK'ya da bu oranı sınırsız artırma yetkisi verilmektedir. Böylece mevcut Hükümet çok eleştirdiği uygulamalara geri dönmüş olmaktadır. Otoprodüktörlerin fabrika ya da birkaç işletmenin ihtiyacını karşılamak üzere kuruldukları, piyasaya satış yapma temeline sahip olmadıkları gerçeği nedeniyle bu santralların piyasaya yaptıkları satışlar 4628 ile birlikte büyük ölçüde sınırlandırılmış, uygulamada da daha sınırlı tutulmaya çalışılmıştır. Ancak elektrik açığı ile birlikte yüzde 90'dan fazlası doğalgazla çalışan otoprodüktör santrallara yeniden gün doğmuştur.

-4628'de 2. madde, 4. fıkra, b bendinin 3. paragrafı ve 7. paragrafında değişiklik

Yan hizmet anlaşmaları ve serbest tüketicilere ulaşmak için üretim şirketlerinin özel direk iletim hattı kurmalarına yönelik düzenleme yapılıyor.

-4628'de 2. madde, 4. fıkra, c bendinin 5. paragrafında değişiklik ve ekleme

Yasa'nın tanım maddesinde değişiklik yapılan yan hizmet anlaşmalarının yönetmelikle düzenlenmesi öngörüsüne paralel olarak bu düzenlemeye gidilirken, kamunun inisiyatifi dışında özel hatların yapılmasına olanak tanıyan düzenlemeler getirilmektedir. Bu durum iletim sisteminin bile kontrol edilemez parçalı bir yapıya dönüşümünün işaretini vermektedir.

-4628'deki 2. madde, 4. fıkra, d bendinin 1 numaralı alt bendinde değişiklik

TETAŞ'ın özelleştirme stratejisi çerçevesinde öngörülen geçici bir süre var olması ve sınırlı bir konumda kalmasına yönelik öngörü, ithalat ve ihracata yönelik sınırlandırma

yapılarak daha da daraltılmaktadır. Yapılan değişiklik, sınırlandırmanın da ötesinde Türkiye aleyhine yeni bir yapılanmaya işaret etmektedir. Şöyle ki, TETAŞ'ın ithalat ve ihracat yetkisine ciddi bir kısıtlama getirilmektedir. TETAŞ yalnızca Hükümetlerarası anlaşmalar kapsamında elektrik ithalat ve ihracatı yapabilecektir. Bu durum ülkenin elektrik açığı olması nedeniyle dışarıdan ithalat yapılması konusunda özel sektöre inisiyatifin bırakılması anlamına gelmektedir ki, özel sektörün dışarıdan satın aldığı elektriği, Dengeleme ve Uzlaştırma denilen, kamuya ciddi maliyetler yaratan, elektrik fiyatlarının fahiş düzeylere fırladığı karaborsada satabilmeleri olanağının sağlanması demektir. TETAŞ'ın devreden çıkarılmasının iki şirkete özel bir düzenleme olarak gündeme getirildiği belirtilmektedir.

TETAŞ'ın toptancı kuruluş olarak devreden çıkarılması, bu karaborsada kamunun maliyetlerinin daha da artması anlamına gelecektir. Çünkü kamu üretim şirketleri ve toptancı şirketi TETAŞ bu piyasaya fiyat bildirerek, özel sektörün fahiş fiyat bildirimlerini engellemek için çaba harcamaktadırlar. Bunun dışında maddede yapılan düzenlemeler, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı çerçevesinde Yap-İşlet-Devret, Yap-İşlet ve işletme hakkı devri gibi imtiyazlı sözleşmeler kapsamında elektrik alımının sürdürülmesine yöneliktir. Ayrıca söz konusu düzenleme ile TETAŞ'ın iç piyasadaki yapacağı enerji alım ihalelerine ilişkin 1 yıl sınırı korunmaktadır. Ancak tasarıda yer alan geçici bir maddeyle TETAŞ'ın 2012 yılına kadar uzanan anlaşmalar imzalamasına olanak tanınmaktadır. Yine de 1 yıllık sınırın korunması, TETAŞ'ın iç piyasadaki enerji alarak, toptancı konumuyla elektrik satışı yapmasına yönelik kamuya yönelik sınırlama anlayışının korunması anlamına gelmektedir. Üstelik TETAŞ bu hüküm kapsamında ihale yapmış, oldukça fahiş fiyatlar nedeniyle ihaleyi de sonuçlandıramamıştır. Hükümetin Türkiye'de yerleştirmeye çalıştığı serbest piyasa anlayışı kapsamında, DUY denilen karaborsadaki fahiş fiyat düzeninden kurtulmak için adres gösterilen ikili anlaşmaların gelişimindeki kamu ayağını sakatlayan en büyük engellerden biri olarak bu sınırlandırmanın varlığı da gösterilebilir. Bu konuda devletin piyasadaki çekilmesi gerekçeleri de inandırıcı değildir. Çünkü DUY üzerinden daha maliyetli olarak yine kamu elektrik satın almaktadır. Dolayısıyla güçlü bir TETAŞ engel olarak görülemez ve görülmemelidir.

MADDE 3

-4628'deki 3. madde 3. fıkrada yapılan değişiklik

Bu maddede yapılan değişiklikle yenilenebilir enerji kaynaklarından 200 kilovata kadar kurulan üretim tesislerine tanınan lisans alma ve şirket kurma zorunluluğundan muafiyette öngörülen "kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla" kurulması koşulu kaldırılıyor. Bu koşul kaldırılırken, kendi ihtiyaçları dışındaki üretimi piyasaya satmalarının da yolu

açılıyor. Bu durum, ülkenin çektiği elektrik sıkıntısının hangi boyutta olduğunu gösteriyor. Öyle ki hükümet, 200 kilovat gibi oldukça düşük bir kapasite ile üretilecek elektriğin bile fazlasını satın almanın yollarını arıyor. Elbette var olan kurulu güçlerin sonuna kadar ülke çıkarı için kullanılabilmesi gereklidir. Ancak kar amaçlı bir satış söz konusu olduğunda lisans alma ve şirket kurma yükümlülüğünden muaf tutulması yöntemi dikkate değerdir. “Kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla” koşulunun kaldırılması, sanayinin kendi ihtiyacını karşılamak üzere kurulması esas olan otoprodüktörlerin bir dönem hızla çoğalarak, sistem içerisinde satış yapan elektrik şirketleri konumuna yükselmeleri gibi garip bir yapılanmaya neden olabilir. Sisteme verebilecekleri elektriğe yönelik bir sınırlandırma ya da kurulan tesislerin ürettiği elektriğin ne kadarının kendi ihtiyacı kapsamında kalacağına yönelik bir düzenleme zorunluluğu açıktır.

-4628'deki 3. maddeye yapılan ekleme

Rüzgar santralleri için TEİAŞ'ın ihale yapması öngörülmektedir. Birim elektrik başına en yüksek katkı payı teklifi üzerinden ihale yapılacaktır. Benzer durum hidroelektrik santralleri için söz konusu olmuştur. Bir kamu kaynağı olan su kaynakları üzerinden elektrik üretmek için santral başvurularında yaşanan kargaşa bu kez rüzgar santralleri için yaşanmaktadır. Rüzgarın da kamusal bir kaynak olduğu açıktır. Bu durumda yapılan ihaleler kamu kaynaklarının imtiyazının devri anlamına gelmektedir.

MADDE 4

-4628'deki 14. maddeye ekleme

Elektrik üretim tesislerinin özelleştirilmesine yönelik 14. maddeye yapılan ekleme ile bu kuruluşların Özelleştirme İdaresi'ne devri nedeniyle ortaya çıkan açmaz çözülmeye çalışılmaktadır. Özelleştirme mevzuatında ciddi bir değişiklik öngören bu düzenleme geçici bir çözüm sunmaktadır. Enerji sisteminin bütünlüğünün korunması amaçlanmakla birlikte bu amacın gerçekleştirilme olasılığı zor görünmektedir. Çünkü bir taraftan Özelleştirme İdaresi bir taraftan Enerji Bakanlığı bu kurumları çekiştirecektir.

Ülkenin enerji alanında yaşadığı açmaz yalnızca özel sektörün yatırım yapmamasından değil, kamunun da yatırım yapmamasından kaynaklanmaktadır. Ülke kaynakları başka türlü harcandığı için yatırım açmazı bariz bir biçimde ortada durmaktadır. Buna bulunan “çözüm” ise özelleştirme gelirlerinin enerji altyapı yatırımlarına ayrılmasıdır. Madde ile bu düzenleme yapılmaya çalışılmakla birlikte Maliye Bakanı'nın iki dudağının arasında bir tanımlama yapılmaktadır. Maliye Bakanı, bu özelleştirme gelirlerini özel ödenek kaydetmeye yetkili kılınmaktadır. Mevcut arz sıkıntısı içerisinde kamunun enerji alanında yatırım yapması için mevcut kamu tesislerinin elden çıkarılması sorunu çözmek değil, daha uzun vadeli karmaşa

yaratmak anlamına gelmektedir. Böyle bir dönemde kamu santrallerinin özelleştirilmesi elektrik alanındaki fahiş fiyatları daha da tırmandıracak bir uygulama olacaktır. Ayrıca söz konusu özelleştirme gelirlerinin yatırım ya da sermaye artırımını için kullanılacağı enerji KİT'leri arasında TEDAŞ sayılmamaktadır. Oysa ki dağıtım hatlarındaki özellikle kayıplar ciddi bir enerji üretiminin boşa gitmesi anlamına gelmektedir. Türkiye'nin yapacağı yatırımlarla bu enerji kayıplarını sisteme kazandırması, daha külfetli enerji yatırımları yapmadan enerjinin verimli kullanımı için zorunluluktur. Arz güvenliği için getirildiği açıklanan böyle bir yasa tasarısında dağıtım şirketlerine yatırım öngörülmemesinin nedeni özelleştirme kapsamında olmalarıdır. Elbette yatırımları tamamlanıp özel sektöre bu dağıtım şirketlerinin devredilmesi kabul edilemez. Ancak ülkenin ihtiyaçları gereği bu yatırımların aksatılmamasının da bir zorunluluk olduğu açıktır.

MADDE 5

Bu madde ile 4628 sayılı Yasa'nın 15. maddesine f fıkrası eklenmektedir. Yasanın e fıkrasının 23 Ocak 2008 tarihinde kaldırıldığı dikkate alındığında yeni eklenecek fıkranın f değil, e olması gerekmektedir. Düzenlemede, bu kanuna göre ilan yapılacak tebligatlar için Resmi Gazete'de yayımlanma zorunluluğu getirilmektedir.

MADDE 6

Bu madde ile 4628 sayılı Yasa'nın geçici 9. maddesi değiştirilmektedir. Yapılan değişiklikle dağıtım özelleştirmeleri öncesinde öngörülen geçiş süresi, 2010 yerine 31 Aralık 2011 tarihine uzatılırken, Bakanlar Kurulu'na bu süreyi 1 yıl daha uzatma yetkisi tanınmaktadır. Bu geçiş dönemine ilişkin, bölgesel farklılıkların yansıtılmasını engelleyecek sübvansiyonları da içeren ulusal tarife uygulaması öngörülmektedir.

Bu düzenlemedeki en önemli husus, tek özel dağıtım şirketi olan Kayseri ve civarı elektrik dağıtım şirketini de kapsayacak şekilde düzenlemenin genişletilmesidir. Buna göre Kayseri Elektrik Dağıtım Şirketi de fiyat eşitleme mekanizmasına geçiş dönemi boyunca dahil olacak ve sübvansiyon uygulamasından yararlanacaktır. Kayseri'nin 2006 yılsonu itibarıyla yıllık yüzde 8.14'lük kayıp kaçağı bulunduğu açıklanmıştır. Kamuya ait 20 dağıtım şirketinin 2006 yılı ortalama kayıp kaçak oranı ise yüzde 15.55 olarak açıklanmıştır. Bu yapıya Kayseri'nin de dahil edilmesiyle ortalama Türkiye kayıp kaçak oranı yüzde 15.2 olacaktır. Bu durumda Kayseri, yüzde 8.14'lük kayıp-kaçak durumuna göre değil, yüzde 15.2'lik kayıp kaçak ortalamasına göre gelir tahsil edecek ve TETAŞ aracılığıyla diğer kamu dağıtım şirketlerinde olduğu gibi bazı bölgelerin gelirlerinin bazı bölgelere aktarılmasıyla sübvansiyon sağlanacaktır. Bu düzenleme Kayseri ve civarından da ulusal tarife esasına göre gelir tahsilini öngörmekle birlikte Kayseri'ye açılan mahsuplaşma davalarında kayıp kaçak oranının yüzde

6.5 değil yüzde 8.5 olması gerekçelerden biri olduğuna göre kayıp kaçak oranlarının daha düşük düzeyde tutulmasının öngörülmüş olduğu ortaya çıkmaktadır. Kayseri'nin şimdi ulusal tarifeye dahil edilerek, kayıp kaçak oranları nedeniyle gelir kaybından kurtarılması söz konusudur. Sorun ulusal tarife uygulaması değil, Kayseri'nin öngörülen kayıp-kaçak oranını sağlamamış olmasıdır. Sözleşmesine göre Kayseri'nin kayıp kaçak oranındaki fark dışarıda bırakılarak, ulusal tarifeye dahil edilmesi gerekirdi. Kayıp-kaçak oranını belli bir düzeye düşürmesi öngörülmüş ve bunu gerçekleştiremediği için Kayseri sisteme dahil ediliyorsa bu özel şirkete ulusal tarife yoluyla gelir aktarımı yapılacak demektir.

MADDE 7

4628 sayılı Yasa'nın geçici 10. maddesinde değişiklik yapılarak, TETAŞ, EÜAŞ, dağıtım şirketleri arasında yapılan geçiş dönemi anlaşmalarının Bakanlık görüşü ile EPDK kararıyla 2 yıl daha uzatılması sağlanmaktadır. Ancak tasarı maddesinde Kurul denilmesi nedeniyle yasanın tanım maddesindeki EPDK'ya işaret edilirken, söz konusu maddenin gerekçesinde Kurul'un Bakanlar Kurulu olduğu söylenmektedir.

MADDE 8

-4628'e yeni eklenen arz güvenliği başlıklı Ek Madde 3

Kamunun santral yapımına yönelik olarak tasarıyla getirilen Ek Madde 3'de düzenleme yapılmıştır. "Arz güvenliği" başlığını taşıyan bu madde aslında ülkenin karanlıkta kalmamasına yönelik değil, şirketlerin çıkarlarını kollayacak ihale yapıları oluşturulmasına dönük açık bir nema dağıtım düzenlemesidir. Yapılan düzenlemelere göre sistem güvenliğini korumadan sorumlu tutulan TEİAŞ, "Üretim Kapasite Projeksiyonu" ve "20 yıllık Uzun Dönem Elektrik Enerjisi Üretim Gelişim Planı" hazırlayacaktır. Kapasite yetersizliği denilen elektrik talebinin karşılanamaması durumunda önce TEİAŞ kapasite ihalesi yapacak. Ancak getirilmek istenen mevzuata göre bu kapasite ihalesi, öngörülen serbest piyasa sisteminde yabancı danışmanlık şirketlerinin de dile getirdiği "kapasite kiralama ihalesi" olmanın yanında bir de TEİAŞ'ın yeni santral yaptırmasını içerecek. Yani TEİAŞ, santral yaptırmak üzere ihale yapan bir kurum olarak karşımıza çıkacak. Üstelik bu ihalenin koşullarının ne olduğu, özel sektöre hangi model çerçevesinde santral yaptıracığı dahi belirsiz ihalelerle karşı karşıyayız. İhaleye ilişkin kurallar, EPDK tarafından onaylanacak TEİAŞ'ın hazırlayacağı bir yönetmeliğe bırakılmış. Tasarıya göre, özel sektörün beklenen yatırımları gerçekleştirmemesi ve kamuya da yatırım yaptırılmaması nedeniyle ortaya çıkan açık için TEİAŞ'ın yapacağı kapasite ihalelerinde belirlenecek bedeller de bir biçimde tüketicinin sırtına yıkılmaktadır. Çünkü düzenlemede, kapasite kiralama bedelinin sistem işletim bedeline yansıtılması,

enerjinin bedelinin de sistem işletim tarifesine yansıtılması öngörülmektedir. Tüm bunlar tarife yapılarıyla son noktada tüketiciye yansıtılacak bedeller olacaktır.

Yıllık bir kenara aylık ve günlük talep tahminlerini bile sağlıklı yapamadığı için DUY sistemiyle milyon YTL'ler düzeyinde ödeme yapmak zorunda kalan dağıtım şirketleri, tasarıya göre 5 yıllık tahmin bildirecekler. Serbest tüketicilere yapılacak satışlar için de hangi kaynaktan enerjinin temin edileceğine ilişkin olarak her yılın son ayında tedarikçiler EPDK'ya bildirimde bulunacaklar. Öncelikle bu iki bildirimde mevcut işleyişte zaten var olması gerektiği, ancak tam olarak işlemediği bilinen bir gerçek. EPDK'nın ve TEİAŞ'ın sistem işleyişi nedeniyle bu bildirimleri şirketlerden mevcut hukuki yapı içerisinde alabileceği de bir gerçek. Önemli olan bu bildirimlerin doğru yapılıp yapılmaması ve bunun denetiminin nasıl sağlandığı, söz konusu bildirimlerin yapılmaması ya da yanlış yapılması durumunda ne olacağı sorusudur? Yine EPDK'nın lisans verilen üretim tesislerinin gerçekleştirmelerini izlemesi, öngörülen zamanda devreye girmeleri için önlem alması, gelecek 5 yıla ilişkin devreye girecek üretim kapasite miktarlarını Enerji Bakanlığı'na "düzenli aralıklarla" bildirmesi öngörülmüştür. Bir sistemin işleyişi açısından zaten zorunlu olan bir mekanizmanın yasadaki ayrıntılarıyla yazılması sorunu çözmektedir. Kaldı ki mevcut yapıda da ağır aksak kısmen bu işler yapılmaktadır. EPDK için geleceğe dönük kapasite bildirimi konusunda "düzenli aralıklarla" denilerek muğlak ifadeye yer verilmesi de söz konusu arz güvenliğine ilişkin raporların hazırlanma zamanları açısından ayrıca bir sıkıntıya işaret etmektedir.

Yine tasarıya göre yedek kapasite ve yeterli kurulu güç için kapasite mekanizmaları oluşturulması öngörülmektedir. Bu enerjinin serbest piyasa mekanizması içinde düşünülemeyeceğinin açık kanıtıdır. Enerji alanında şirketlere olanak sağlayacak yeni bir ticaret türü yaratılmaktadır: kapasite oluşturma ve ticareti. İkili anlaşmalar, DUY ve PMUM (Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezi) işleyişinde şirketlerin karlı bir şekilde satış yapabilmek için yeni yatırımlara yönelmediklerinin ortaya çıkması ve kamuyu alım garantileri gibi pek çok teşvik içerecek bir yapıya zorlamaları, santral yatırımı tercihlerinde de baz yük santralleri denilen santralleri tercih etmemeleri, bu durumun sistem güvenliğini de tehlikeye atması karşısında, (aslında tüm bunlar serbest piyasanın iflasını da göstermektedir) enerjide dördüncü bir piyasa yapısı olarak kamu üzerinden kapasite ticareti yaratılmaktadır. Bunun ayrıntıları da yönetmeliğe bırakılmıştır.

Maddedeki arz güvenliğine ilişkin diğer bir düzenleme de yine çeşitli raporlar öngörmektedir. Buna göre Enerji Bakanlığı, 20 yıllık Talep Projeksiyonu'nu hazırlayarak, 2 yılda bir yayımlayacaktır. Bunun üzerine TEİAŞ, 20 yıllık Uzun Dönem Elektrik Enerjisi Üretim Gelişim Planı'nı hazırlayıp, Bakanlığın onayına sunacaktır. Ayrıca her yıl gelecek 5

yıla ilişkin bu planlama üzerinden gerçekleştirmeleri, kısa ve orta dönem arz-talep dengesini belirleyerek Enerji Bakanlığı'na ve EPDK'ya sunacaktır. Bakanlık bunun üzerine 31 Aralık tarihine kadar her yıl Elektrik Enerjisi Arz Güvenliği Raporu'nu hazırlayıp, Bakanlar Kurulu'na sunacaktır. Yatırımların elektrik talebini karşılayamaması, yedek yetersizliği tespiti durumlarında Bakanlar Kurulu kararıyla "merkezi bir yarışma" düzenlenebileceği belirtilmektedir. Bu yarışma denilen ihale yöntemleri de yasayla değil Bakanlar Kurulu kararıyla yayımlanacak yönetmelikle belirlenecektir.

Eğer tüm bunlara rağmen arz güvenliği sağlanamayacağı Enerji Bakanlığı tarafından tespit edilirse; Bakanlar Kurulu, kamu elektrik üretim şirketlerine üretim tesisi yapma dahil arz güvenliği için gerekli görülen tedbirler alınması için yetkili kılınmaktadır. Eğer bu kadar teşvik, bu kadar garantili bir ortamda kamunun yapacağı çeşitli ihalelere rağmen özel sektör yatırım yapmazsa kamunun yatırım için üstleneceği maliyet de kaybedilen zaman nedeniyle kat ve kat artacaktır.

Ülkeyi yönetmek üzere iktidara getirilen bir hükümetin, enerji gibi bir ülkenin temel ihtiyacında ortaya çıkan sıkıntıyı gidermek için yetkili olduğunun yasayla belirtilmek zorunda kalınması da ayrıca sorgulanmaya muhtaçtır. Üstelik bunun yasayla belirtilmesinde AB direktifleri gerekçe yapılmak zorunda kalmıştır.

Özetle arz güvenliği düzenlemesi ile TEİAŞ, Enerji Bakanlığı, EPDK üçgenine Bakanlar Kurulu eklenirken, farklı kurumların düzenleyeceği ve farklı kurumların onaylayacağı 5 ayrı rapor prosedürüyle elektrik açığının tespit edilmesi, bunun üzerine TEİAŞ'ın kapasite, Bakanlar Kurulu'nun merkezi yarışma denilen özel sektörün santral kurması için maliyetleri kamunun bir biçimde üstleneceği görülen ihaleler düzenlenmesi gerekmektedir. TETAŞ'ın iç piyasadan alım ihalesi de bu kapsamda değerlendirilebilir. Tüm bunlara rağmen elektrik açığı giderilemezse kamu yatırım yapacaktır. Yani tüm bu düzenlemeler, kamunun nasıl yatırım yapmayacağını açıklamaktadır.

MADDE 9

4628 sayılı Yasa'ya geçici 13, 14, 15, 16 ve 17. maddeler eklenmektedir.

-Eklenen Geçici 13. Madde

Ülkenin elektrik enerjisi açığını gidermeye yönelik olarak 31 Aralık 2009 tarihine kadar enterkonnekte sistemden bağımsız olarak izole bölgeler oluşturularak ithalat yapılmasının yolu açılmaktadır. Madde gerekçesinde de bu duruma yol açılmasının nedeni ünite yönlendirme yöntemindeki kısıtlılık, asenkron bağlantı için de büyük yatırım ve zaman ihtiyacı olmasıyla açıklanarak, ithalat yapılacak bölge Doğu, Güneydoğu ve Güney komşular olarak belirtilmektedir. Bu durum bölgede faaliyet yapan özel şirketleri de ön plana taşıırken,

İran, Irak, Suriye, Gürcistan gibi komşu ülkelerden yapılacak ithalatı gündeme getirmektedir. Gürcistan üzerinden TETAŞ'ın yaptığı ithalatın yanında özel şirketlerin ithalat yapmasına yönelik bir başvuru olmuş, bunun üzerine ihale denilmeksizin hat kapasite tahsisi adı altında şirketlerden başvurular alınmıştır. Yani mevcut şirket talebine uygun hukuki çerçeve hazırlanmaktadır.

-Eklenen Geçici 14. Madde

Kısa dönemli arz kapasitesinin yeterli bir yedekle oluşturulması için çeşitli düzenlemelere gidilmektedir. Bu çerçevede TETAŞ'a merkezi bir görev yüklenerek 31 Aralık 2012 tarihini geçmeyecek şekilde enerji alım sözleşmeleri imzalamasının yolu açılmaktadır. TETAŞ geçiş dönemi denilen 2011 yılına kadar bu sözleşmeler kapsamında satın aldığı enerjiyi tüketimleri oranında perakende satış lisansına da sahip olan dağıtım şirketlerine satacaktır. Yani TETAŞ enerji alım anlaşmalarıyla elde ettiği enerjiyi DUY denilen piyasada değil, ikili anlaşmalar kapsamında dağıtım şirketlerine satabilecektir.

Üretim tesislerinin dağıtım şebekesine bağlanmadan iletim tesislerine bağlantısı durumuna ilişkin olarak geçici bir düzenleme yapılarak, bunların iletim tesisi olarak kabul edilip TEİAŞ'ın yapacağı sözleşmeler ve anlaşmalar kapsamında faaliyetlerinin düzenlenmesi öngörülmektedir. Ancak bu tesislerin dağıtım tesislerine bağlanması durumunda dağıtım şirketlerine devri söz konusu edilmektedir. Bilindiği üzere kanunun özünde iletim ve dağıtım faaliyetleri gerilim seviyesi ile ayrıştırılmıştır. Oysa bu düzenleme ile iki faaliyetin dar anlamda da olsa birleştirilmesi söz konusudur. Bu sistemin bütüncül işletilmesi gerekliliğinin bir sonucudur. Kamu tekelinin parçalanması nedeniyle yaşanan sorunlar karşısında palyatif çözümler üretilmektedir.

Üretim tesislerinin sisteme bağlantısını kolaylaştırıcı bir düzenleme olarak iletimdeki kamu tekeli de kırılırken, yapılan düzenlemeye göre TEİAŞ ya da dağıtım şirketlerinin yeterli finansmanı olmadığı durumlarda bağlantı için gerekli yatırım, bağlantı talebinde bulunan tüzel kişi tarafında yapılacak. Şirketler bu yatırımın bedelini de TEİAŞ ya da ilgili dağıtım şirketi ile anlaşma yaparak yıllık sistem kullanım bedelinden düşerek faiziyle geri alacaklar. Ödenecek faiz kurul kararıyla belirlenirken, ödemenin 7 yıl içinde tamamlanamaması durumunda kalan tutar sonraki yıl içinde defaten şirketlere ödenecek. Yani iletim ve dağıtım sistemi planlaması içerisinde yer almayan, ancak şirketlerin üretim yatırımı yapmak için uygun gördükleri yerler böylece kamu inisiyatifi dışında sisteme dahil edilebilecek. Tek tek şirketler için ekonomik ve karlı olan bu yatırımların sistemin bütünü açısından yüksek maliyetli olma riski mevcuttur ki bunun yükü kamu kaynaklarıyla şirketlere yapılacak ödeme nedeniyle yine tüketicilerin üzerinde kalacaktır. Bu uygulama ile kamunun para

harcamaksızın tesis yaptırmasına ilişkin finansman modeli sağlanmış gibi görünmekle birlikte, bu tesislerin işletim giderleri kamu üzerinde kalacaktır. Üstelik şirketlerin bu yatırımlar için tek tek alacakları krediler ve bunların faizleri ile kamunun toplu finansman arayışına girmesi durumunda sağlanacak kaynak karşılaştırıldığında daha maliyetli bir yöntemin tercih edildiği açık bir gerçektir. Yapılacak olan geri ödemenin kuralları gibi tesis maliyetleri konusunda da mevzuatta bir düzenleme bulunmamaktadır.

Yine bu madde çerçevesinde özel sektör üretim şirketlerinden işletmeye giriş tarihinden itibaren 2012 yılsonuna kadar iletim sistemi sistem kullanım bedelinin yarısının alınmaması öngörülmüştür. Bu açıkça vergi afları ile vergisini ödeyen vatandaşın cezalandırılması gibi bir uygulamaya denk gelmektedir. Şöyle ki aynı dönemde lisans almış tesislerden; yatırımını tamamlamış, ancak bu yasa devreye girmeden önce faaliyete başlamış olanlar sistem kullanım bedelini tam olarak öderken, gecikerek bu yasayı beklemiş olan tesisler aynı kullanım bedelinin yarısını ödeyeceklerdir. Bu özel sektör yatırımları için kamu kaynaklarının daha ihale aşamasına gelinmeksizin seferber edilmesi anlamına gelmektedir. Bu uygulamanın serbest piyasa mantığı ile açıklanması mümkün değildir. Kamu kaynaklarının seferber edilmesi yalnızca sistem kullanım bedelinin yarısının ödenmemesi ile sınırlı tutulmamış, 2012 yılsonuna kadar işletmeye girecek olan tesislerden de yatırım döneminde üretim tesisleri ile ilgili işlemlerden damga ve harç vergisi alınmaması öngörülmüştür. Bu düzenlemelere ilişkin c bendinin başlığı söz konusu kamu teşviklerinden üretim tesisleri ile birlikte otoprodüktörlerin de yararlandırılacağını göstermektedir.

- Eklenen Geçici Madde 15

3096 sayılı Yasa çerçevesinde imtiyazlı olarak yaptırılan ve alım garantileri verilen YİD'ler için Elektrik Enerjisi Fonu'ndan kullanılan kredilerin tarife yoluyla halktan tahsil edildikten sonra şirketlere aktarılması, bu aktarımın ardından şirketler tarafından fona tekrar geri ödenmesi uygulamasındaki faiz işlemi ortadan kaldırılmaktadır. Kaldırılan faiz, tarife yoluyla tüketicilerden tahsil ediliyorsa yapılan işlem şirketlere yönelik bir af olarak değerlendirilemese de uygulamanın yanlışlığı açıktır. Uygulamanın baştan yanlış yola girdiği Sayıştay raporuyla tespit edilmiş olup, TBMM'de rafa kaldırılan bu raporda şu saptama yapılmıştır:

“Fon anlaşmaları eki ‘Ödeme Talimatları Formu’nda şirketler EEF (Elektrik Enerjisi Fonu) tarafından kendilerine verilen kredilerin tarifeye yansıtılmak suretiyle fona geri ödenmesi işleminin, doğrudan doğru TEAŞ-TETAŞ tarafından yapılmasını, bu nedenle şirkete herhangi bir ödemede bulunulmayacağını kabul etmişlerdir. Ancak Fon Yönetim Kurulu, FA'da (Fon Anlaşmaları) yapılan düzenlemeye aykırı bir karar alarak EEF'ye yapılacak geri

ödemeler için tarifelere yansıyan miktarın TEAŞ-TETAŞ tarafından doğrudan kesilerek Fon'a yatırılması uygulamasından vazgeçmiş, ilave tarifenin şirkete ödenmesi ve fona kredi geri ödemelerinin şirket tarafından yapılması yönünde bir uygulama başlatmıştır. FA'ya aykırı olan bu karar, şirketlerin fondan alacaklı olduklarını öne sürerek kredi geri ödemelerini yapmaktan kaçınmaları gibi bir olumsuzluğa yol açmıştır.”

Görüldüğü gibi sorun yalnızca faiz değil, şirketlere fon aracılığıyla yapılmış aktarımların halktan yapılacak tahsilatının da şirketlere kalması gibi bir duruma kadar uzanmaktadır. Halktan da bu kredilerin faiziyle tahsil edilmesi ile Ocak 2008'de olduğu gibi doğrudan elektrik fiyatlarına zam yapılması arasında tüketicilerin faturası açısından bir farklılık yoktur. Farklılık bu tahsilatın kim tarafından yapıldığından kaynaklanmaktadır. Eğer hakikaten madde gerekçesinde yazıldığı gibi elektrik fiyatlarını artıran bir uygulama olarak faizden vazgeçilmek isteniyorsa, Hükümet zam kararını gözden geçirebilirdi. Tüketiciler açısından sonuç değişmezdi. Bu durum sonucun tahsilatı yapan şirketler açısından farklılık yaratacağını göstermektedir.

-Eklenen Geçici Madde 16

Tasarıyla yapılacak değişikliklere bağlı olarak ikincil mevzuatın 45 gün içinde hazırlanmasına yöneliktir.

-Eklenen Geçici Madde 17

Otoprodüktör grubu santrallarına üretim santrali olmaları için yeni bir af çıkarılmaktadır. Madde gerekçesi, bir dönemin pıtrak gibi çoğalan otoprodüktör grubu santrallarının aslında mevzuat boşluğu yaratarak, hukuki çerçeve serbest piyasaya uygun olmamasına rağmen elektrik ticareti yapılması için otoprodüktör grubu kavramının ortaya atıldığını açıkça ifade etmektedir ki, bu hukuk devletinin içinin nasıl boşaltıldığını da göstermektedir. Gerekçede, aynen şu ifade kullanılmıştır:

“Otoprodüktör grubu kavramı, 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'nun yayımından önce, mevzuattaki elektrik ticareti yapılabilmesine yönelik engellerin aşılması amacıyla geliştirilmiştir. Kanunun yayımlanmasıyla birlikte, elektrik piyasası serbestleştirilmiş ve serbest tüketici uygulaması ile birlikte otoprodüktör grubu statüsüne gerek kalmamıştır.”

Tasarıdaki bu hükme göre toplam 500 megavat civarında kurulu gücü bulunan otoprodüktör grubu santralları 6 ay içinde üretim lisansı almak için başvuracaklardır. Ancak bu santralların otoprodüktör grubu olmaları nedeniyle bazı hakları da korunacaktır. Böylece bu santrallar BOTAŞ'tan üretim santrallarına göre, hatta kamu santrallarına göre daha ucuza doğalgaz almaya devam edeceklerdir. Bundan sonra da otoprodüktör grubu lisansı verilmeyeceği hükme bağlanmaktadır.

MADDE 10

Bu madde ile Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nda değişikliğe gidilmektedir. Bu değişiklikle kükürt oranı yüksek olanlar bile ayrılmaksızın fueloiller, yine kükürt oranı ayrımı yapılmaksızın motorinler ve marine diesel elektrik üretiminde kullanılıyorsa vergiden muaf tutulacaktır. Hükümetin elektrik açığı nedeniyle çevreye verdiği kirlilik nedeniyle faaliyetleri durdurulan hatta yargı kararıyla durdurulan santralleri bile işletmeye alma anlayışı, bir de vergi yoluyla desteklenecek anlamına gelmektedir.

MADDE 11

Şirketlerin kaldırılması için yoğun baskı yaptığı TRT payıyla ilgili düzenlemeye gidilmektedir. TRT'ye yapılacak olan aktarımın yüzde 2'yi aşamayacak şekilde Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenmesi öngörüldürken, bu pay kesintisinin faturada ayrıca gösterilmesi düzenlenmektedir. Böylece yasada yüzde 3.5 olan ve Bakanlar Kurulu'na bu oranı yüzde 100 artırma ya da eksiltme yetkisi veren düzenleme yüzde 2 ile sınırlandırılırken, yapılan TRT payı kesintisinin aktarımında tahsilatın değil tahakkukun esas alınmasına ilişkin de değişikliğe gidilmektedir. Son yıllarda yaşanan kamu yayıncılığı anlayışındaki sapma, ne yazık ki TRT'ye aktarılan fonların daha çok sorgulanır hale gelmesine neden olmuştur. Olması gereken kamu yayıncılığı anlayışının yerleşmesi için hükümetlerden daha bağımsız, özerk bir yapılanma sağlanabilmesi zorunluluğu açıktır. Bunun temel koşullarından biri de maddidir. Bu anlamda kamusal yayıncılığın elbette desteklenmesi gerekmektedir.

MADDE 12

BOTAŞ için serbest piyasaya geçişte öngörülen hazırlık döneminin sona ermesinden itibaren başlayacağı düzenlenmiş olan doğalgaz alım sözleşmesi imzalama yasağı, tasarının yasalaşması ile yürürlüğe girecek. Maddeye göre BOTAŞ, ithalatı ulusal tüketimin yüzde 20'si oranına düşüncüye kadar yeni gaz anlaşması yapamayacak. Yalnızca spot LNG ithalatında bulunabilecek. Bu ithalatlarda Kamu İhale Kanunu ve ithalata ilişkin bazı koşullar uygulanmayacak. Diğer taraftan uzun dönem LNG ithalat anlaşması bulunmayan şirketlerin de spot LNG ithalatı yapması yasaklanıyor. 2011 yılından sonra Türkiye'nin doğalgaz alım sözleşmelerine göre sıkıntı yaşanmaya başlanacağı belirtilmektedir. Uluslararası düzeyde büyük oyunların döndüğü doğalgaz konusunda BOTAŞ'ın zayıflatılmasına yönelik böyle bir düzenleme kamu yararına uygun değildir.

MADDE 13

Doğalgaz Piyasası Kanunu'ndaki BOTAŞ'ın yeni şirket kurması ve yeni şirketlerde ortak olmasını engelleyen düzenleme, uluslararası projeler için kurulacak şirketler ve iştirakler için ortadan kaldırılıyor.

MADDE 14

Enerji Verimliliği Kanunu'nda elektrikli araçlara ilişkin standart belirlenmesine yönelik iki ayrı bentteki düzenleme tek bent halinde yapılıyor.

MADDE 15

Tasarımın14. maddesi kapsamında tek bentte toplanan araçlarla ilgili 3 yıl olarak belirlenen muafiyet yasanın 1 yılını da geçirmiş olması nedeniyle 2 yıl olarak düzenlenmektedir.

MADDE 16

Orman vasıflı araziler de dahil olmak üzere Hazine taşınmazlarının; yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretiminde, tesis, ulaşım yolları ve enerji nakil hattı için kullanılmak üzere bedeli karşılığında izin, kiralama, irtifak hakkı tesisi veya kullanım izni verilmesi öngörülüyor. Eğer bu araziler mera, yaylak, kışlak, otlak ve çayırta tahsis amacı değiştirilerek Hazine adına tescili, böylece şirketlere kiralanmasının yolu açılıyor. Ayrıca bu elektrik tesislerinin 2011 yılsonuna kadar devreye girmesi durumunda söz konusu kullanma izin bedellerinden yüzde 85 indirim yapılması öngörülüyor. Yine bu arazilerin kullanımını nedeniyle Orman Köylüleri Kalkındırma Geliri, Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü geliri de alınamayacak. Yenilenebilir Enerji Kaynakları Kanunu kapsamındaki hidroelektrik üretim tesislerinin rezervuar alanında bulunan Hazine mülkiyetindeki taşınmaz mallar için de bedelsiz izin verilecek. Düzenlemenin tamamen serbest piyasa mantığı dışında şirketlere kamu kaynaklarının, mera gibi özel alanları dahi yok edecek şekilde kullandırmaya dayandığı açıktır.

MADDE 17

Belediyelerdeki imar planı değişiklik yetkisi, kamu yapıları ve enerji tesisleri ile ilgili altyapı, üst yapı ve iletim hatlarına ilişkin olması durumunda Bayındırlık Bakanlığı'na bırakılıyor.

MADDE 18

Mera Kanunu'nda değişiklik yapılarak, EPDK'nın talebi üzerine Elektrik Piyasası Kanunu, Doğalgaz Piyasası Kanunu ve Petrol Piyasası Kanunu hükümlerine göre elektrik, doğalgaz ve petrol piyasası faaliyetleri için, sınıfı çok iyi veya iyi olan mera, yaylak ve kışlakların tahsis amacı değiştirilerek kullanıma açılacak. Böylece yenilenebilir enerji kaynakları için açılan yol, tüm elektrik, doğalgaz ve petrol piyasası faaliyetleri için mera alanlarının talanına yol açacak biçimde genişletiliyor.

MADDE 19

Petrol Piyasası Kanunu'nda "taşıma" tanımında yapılan değişiklikle karayolu ile yapılacak akaryakıt taşıma işlemleri ile kabatoj hattı dışında kalan gemi yoluyla akaryakıt taşımacılığı bu kanun kapsamı dışına çıkarılıyor.

MADDE 20

EPDK üyelerinin, uygulamaları ve işlemleri nedeniyle haklarında açılan davalardan kurtarılmak üzere 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerin Yargılanmaları Hakkındaki Kanuna göre soruşturma ve kovuşturmadan geçirilebilmeleri öngörülüyor. Madde gerekçesinde de açılan davaların çokluğundan kurulun salt çoğunlukla toplanamaz hale gelmesi endişesinden söz ediliyor. Ancak Enerji Bakanı'nın kurum bünyesindeki yolsuzluk iddiaları karşısında soruşturmaların üstünü örtmesi, bürokratlarını uzaklaştırdıktan sonra operasyonların yapılması, Başbakan'ın kendi bürokratlarıyla ilgili soruşturma izni vermemesi gibi uygulamalar gerçek nedenin bu olduğu konusunda açık bir kuşku uyandırmaktadır. Ayrıca sürekli dem vurulan EPDK özerkliği böyle bir düzenleme söz konusu olunca neden tartışılmamaktadır? Demek ki duruma göre vazife çıkarılmakta, EPDK çalışanları kimi zaman memur, kimi zaman hükümetlerden bağımsız hatta onların üzerinde kurul temsilcileri olabilmektedirler. Ancak soruşturma iznini hangi makamın vereceği sorusu da ortada kalmaktadır. Çünkü mevcut düzenlemede bu tür bağımsız ve özerk olduğu söylenen kurumlara ilişkin hüküm bulunmamaktadır. EPDK, Enerji Bakanlığı'na ne bağlı ne de ilgili kuruluştur. Türkiye'nin idari yapısı içerisinde kurullar öncesinde mevcut olmayan garip bir tanımlamaya gidilerek kurullar için "ilişkili" ifadesi kullanılmaya başlanmıştır. Ancak söz konusu memurların yargılanmalarına ilişkin kanunda böyle bir düzenleme yoktur.